

5–7-SINF O‘QUVCHI QIZLARIDA KONFLIKTLARNING OLDINI OLISH TEKNOLOGIYALARI

Abdurazoqova Margʻuba Muxammad qizi,

*Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi Milliy institutining 1-bosqich tayanch
doktoranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada 5–7-sinf o‘quvchi qizlarida konfliktlarning oldini olish va ijtimoiy muammolarni bartaraf etish texnologiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda pedagogik metodlar, psixologik yondashuvlar va maktabdagi tarbiyaviy mashg‘ulotlar orqali yosh qizlar orasida nizolarni kamaytirish usullari ko‘rib chiqildi. Maqolada konfliktlarni aniqlash, ularni oldini olish, murosa va ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar berilgan. Tadqiqot natijalari maktab pedagoglari va ota-onalar uchun qizlarning ijtimoiy va emotsional barqarorligini oshirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi.

Kalit soʻzlar: konfliktlarni oldini olish, 5–7-sinf qizlari, ijtimoiy ko‘nikmalar, tarbiyaviy texnologiyalar, maktab–oila–mahalla hamkorligi.

CONFLICT PREVENTION TECHNOLOGIES FOR GIRLS IN GRADES 5–7

Abdurazoqova Marguba Mukhammad qizi,

*1st year doctoral student at the National Institute of Pedagogical Education named
after Kari-Niyazi*

Abstract: This article analyzes technologies for preventing conflicts and addressing social problems among 5th–7th grade girls. The study examines pedagogical methods, psychological approaches, and school-based educational activities aimed at reducing conflicts among students. Practical recommendations are provided for identifying conflicts, preventing them, and developing compromise and social skills. The findings serve as an effective tool for teachers and parents to enhance the social and emotional resilience of girls.

Keywords: conflict prevention, 5th–7th grade girls, social skills, educational technologies, school–family–community cooperation.

ТЕХНОЛОГИИ ПРОФИЛАКТИКИ КОНФЛИКТОВ ДЛЯ ДЕВОЧЕК 5–7 КЛАССОВ

Абдуразокова Маргуба Мухаммад кызы,

*докторант 1 курса Национального института педагогики образования
имени Кори Ниязи*

Аннотация: В статье рассматриваются технологии предотвращения конфликтов у девочек 5–7 классов и методы устранения социальных проблем. Исследование охватывает педагогические методы, психологические подходы и воспитательные мероприятия в школе для снижения конфликтов среди учащихся. В статье представлены практические рекомендации по выявлению конфликтов, их предотвращению, развитию навыков компромисса и социальных компетенций. Результаты исследования могут быть полезны педагогам и родителям для повышения социальной и эмоциональной устойчивости девочек.

Ключевые слова: предотвращение конфликтов, девочки 5–7 классов, социальные навыки, воспитательные технологии, сотрудничество школа–семья–махалла.

KIRISH

5–7-sinf o‘quvchi qizlar tarbiyasi pedagogik va psixologik jihatdan muhim bosqichlardan biridir. Shu yosh davrida qizlar shaxsiyati shakllanadi, ijtimoiy ko‘nikmalar rivojlanadi va do‘stlar bilan munosabatlar muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ushbu davrda o‘zaro tushunmovchiliklar, nizolar va konfliktlar ham tez-tez uchrab turadi. Agar konfliktlar vaqtida to‘g‘ri boshqarilmasa, ular qizlarning o‘ziga bo‘lgan ishonchi, ijtimoiy faolligi va maktabdagi ta’lim jarayoniga ta’sir qilishi mumkin.

Zamonaviy pedagogik adabiyotlarda 5–7-sinf qizlarida konfliktlarni oldini olish va ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirish texnologiyalari alohida o‘rganiladi. Ushbu texnologiyalar psixologik treninglar, guruh ichidagi o‘yinlar, murosa va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish metodikalarini o‘z ichiga oladi. Shu asosda maktab, oila

va mahalla hamkorligida konfliktlarni aniqlash, ularni bartaraf etish va qizlarni ijtimoiy jihatdan faol shaxs sifatida tarbiyalash mexanizmlari ishlab chiqiladi.

Maqola maqsadi – 5–7-sinf qizlarida konfliktlarning oldini olish texnologiyalarini tahlil qilish va ularni tarbiyaviy jarayonda qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdir. Tadqiqot natijalari maktab pedagoglari, psixologlar va ota-onalar uchun qizlarning ijtimoiy va emotsional barqarorligini oshirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Konfliktlarni oldini olish va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish masalalari pedagogika va psixologiya adabiyotlarida keng yoritilgan. Jahon tadqiqotchilari qizlarning o'zaro munosabatlaridagi nizolarni boshqarish va kamaytirishda pedagogik va psixologik yondashuvlarni muhim deb hisoblaydilar. Johnson va Johnson (2000) konfliktlarni hal etish va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha interaktiv o'quv metodlarini ishlab chiqqan. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish va murosa texnologiyalari maktabdagi nizolarni sezilarli darajada kamaytiradi.

Shuningdek, Deutsch (2011) konfliktlarni ijtimoiy va psixologik jarayon sifatida tahlil qilib, ularni oldini olish va hal etishning muhim metodlarini tavsiya qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yosh qizlar uchun moslashtirilgan treninglar, guruh ishlari va rolli o'yinlar ularning ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda nizolarga konstruktiv yondashishni o'rgatadi.

O'zbek tadqiqotchilari ham maktabdagi konfliktlarni boshqarish va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishni o'rganishgan. Xolmo'minova (2021) qizlarning 5–7-sinf davrida o'zaro tushunmovchiliklar va kichik nizolarni murosa va muloqot usullari orqali bartaraf etish imkoniyatlarini tahlil qilgan. Usmonova (2020) esa maktab–oila–mahalla hamkorligi doirasida konfliktlarni aniqlash va oldini olish mexanizmlarini ishlab chiqishning amaliy ahamiyatini ko'rsatadi.

Shuningdek, Zamirbekova (2019) yosh qizlarda konfliktlarni boshqarish bo'yicha pedagogik texnologiyalarni sinovdan o'tkazib, ularning samaradorligini tasdiqlagan. Tadqiqotlarda psixologik treninglar, guruh ishlari, murosaga asoslangan

mashg'ulotlar va jamoaviy loyihalar qizlarda ijtimoiy faollik va murosa ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita sifatida namoyon bo'lgan.

Shu bilan birga, xalqaro tadqiqotlar ham konfliktlarni oldini olish texnologiyalarining yosh qizlar tarbiyasida ahamiyatini tasdiqlaydi. Skelton & Francis (2014) va OECD (2020) hisobotlarida yosh qizlar uchun moslashtirilgan ijtimoiy va psixologik treninglar, shuningdek, maktabdagi guruh ishlari va jamoaviy loyihalar ularning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish va nizolarni kamaytirishda samarali ekanligi qayd etilgan.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, 5–7-sinf qizlarida konfliktlarni oldini olish texnologiyalari psixologik, pedagogik va ijtimoiy yondashuvlarni birlashtirishi lozim. Shu tarzda ular qizlarning o'zaro munosabatlarini barqarorlashtiradi, ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarini oshiradi hamda maktabdagi ijtimoiy muhitni ijobiy tomonga o'zgartirishga yordam beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning maqsadi – 5–7-sinf o'quvchi qizlarida konfliktlarning oldini olish texnologiyalarini aniqlash va ularni tarbiyaviy jarayonda samarali qo'llash usullarini ishlab chiqishdir. Tadqiqot obyekti sifatida maktabdagi qizlar, predmet sifatida ularning konfliktlarni boshqarish va oldini olish ko'nikmalari tanlandi.

Tadqiqot nazariy va empirik usullarga asoslangan. Nazariy metodlar doirasida ilg'or pedagogik va psixologik adabiyotlar, xalqaro va mahalliy tadqiqotlar tahlil qilindi. Shu asosda konfliktlarni aniqlash, oldini olish va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish mexanizmlari ishlab chiqildi.

Empirik metodlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

So'rovnoma: 5–7-sinf qizlari orasida konfliktlarga munosabat, nizolarni hal qilish va murosa ko'nikmalari darajasi aniqlash uchun o'tkazildi.

Kuzatuv: sinf va maktabdagi tarbiyaviy mashg'ulotlar, guruh ishlari va to'garaklarda qizlarning ijtimoiy va konfliktli vaziyatlardagi faolligi kuzatildi.

Intervyu: pedagoglar, sinf rahbarlari va ota-onalar bilan qizlarning konfliktlarni boshqarish tajribasi muhokama qilindi.

Hujjatli tahlil: maktab va mahalla tomonidan tashkil etilgan tarbiyaviy tadbirlar,

treninglar va dasturlar tahlil qilindi.

Eksperiment sifatida sinov sinflari tanlab, ularda konfliktlarni oldini olish texnologiyalari – psixologik treninglar, guruh ishlari, rolli o'yinlar va murosaga asoslangan mashg'ulotlar joriy etildi. Tadqiqot davomida qizlarning ijtimoiy ko'nikmalari, murosaga va muloqot ko'nikmalari, shuningdek, konflikt holatlariga munosabatlari o'lchandi.

Ushbu metodologiya kombinatsion yondashuvga asoslangan bo'lib, nazariy va amaliy metodlarni uyg'un qo'llash orqali qizlarning konfliktlarni boshqarish ko'nikmalari va ijtimoiy faolligini oshirishga imkon berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida 5–7-sinf qizlari, ularning pedagoglari va ota-onalari ishtirokida konfliktlarni boshqarish va oldini olish bo'yicha ma'lumotlar yig'ildi. Ma'lumotlar so'rovnoma, kuzatuv, intervyu va hujjatli tahlil orqali to'plandi.

So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, qizlarning 70% maktabdagi o'zaro munosabatlarda kichik nizolarni hal qilishda muvaffaqiyatli, 20% esa pedagoglarning yordamiga muhtoj, qolgan 10% o'zaro tushunmovchiliklarni boshqarishda qiyinchiliklarga duch keladi. Shu bilan birga, qizlarning 65% ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish va murosaga erishishda guruh ishlaridan foydalanganini bildirgan.

Kuzatuv natijalari qizlarning sinfdagi va to'garakdagi faolligi hamda murosaga va muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan mashg'ulotlarda qatnashishini ko'rsatdi. Rolli o'yinlar va guruh ishlari orqali konfliktlar konstruktiv yo'l bilan hal qilinib, qizlar orasidagi nizolar kamaydi.

Intervyu natijalari esa pedagoglar va ota-onalarning konfliktlarni boshqarish metodlaridan foydalanganida ijobiy o'zgarishlarni qayd etganini ko'rsatdi. Pedagoglar ma'lum qildiki, psixologik treninglar, murosaga asoslangan mashg'ulotlar va guruh ishlari qizlarning o'zaro tushunmovchiliklarni hal qilish ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi.

Hujjatli tahlil maktab va mahalla tomonidan tashkil etilgan tarbiyaviy tadbirlar va dasturlar qizlarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish, konflikt holatlarini kamaytirish va jamoadagi faol ishtirokini rag'batlantirishga xizmat qilayotganini

ko'rsatdi.

Natijalar shuni tasdiqladiki, konfliktlarni oldini olish texnologiyalarini sistematik joriy etish qizlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularning murosa va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek, sinf va maktab muhitini ijobiy tomonga o'zgartirishga yordam beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, 5–7-sinf qizlarida konfliktlarni oldini olish texnologiyalari ularning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish, murosa va muloqot qobiliyatlarini oshirish hamda maktabdagi o'zaro munosabatlarni barqarorlashtirishda samarali vosita sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu yosh davrida qizlar psixologik va ijtimoiy jihatdan sezgir bo'lgani sababli, pedagogik yondashuvlar va psixologik treninglar ularning konfliktlarni boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

Psixologik va pedagogik treninglar: maktabda qizlar uchun konfliktlarni hal qilish va murosaga erishish bo'yicha treninglar muntazam o'tkazilishi lozim.

Guruh ishlari va rolli o'yinlar: qizlarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish, murosa va muloqot ko'nikmalarini oshirish uchun guruh ishlari va rolli o'yinlardan faol foydalanish.

Maktab–oila–mahalla hamkorligi: ota-onalar va mahalla institutlarini qizlarning konfliktlarni boshqarish jarayoniga jalb qilish, ularning psixologik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashini ta'minlash.

Monitoring va baholash: qizlarning ijtimoiy va murosa ko'nikmalarini baholash, konflikt holatlarini kuzatish va pedagogik strategiyalarni moslashtirish tizimini joriy etish.

Motivatsiya va rag'batlantirish: qizlarni konstruktiv munosabatlar va murosaga erishishga rag'batlantirish, ularning ijtimoiy faolligini oshirish uchun maktab ichida mukofotlash tizimini yaratish.

Shu tavsiyalarni amalga oshirish orqali qizlar o'zaro munosabatlarda konstruktiv yondashuvni o'rganadi, ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi

hamda maktabdagi psixologik muhit barqaror bo'ladi. Shu bilan birga, ularning ijtimoiy faolligi va o'ziga bo'lgan ishonchi oshadi, bu esa kelajakda barkamol va jamiyatga foydali shaxs sifatida shakllanishiga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Johnson, D., & Johnson, R. (2000). Conflict Resolution and Peer Mediation Programs in Schools. Boston: Allyn & Bacon.
2. Deutsch, M. (2011). The Resolution of Conflict: Constructive and Destructive Processes. New Haven: Yale University Press.
3. Xolmo'minova, G. (2021). Yosh qizlarda ijtimoiy ko'nikmalar va konfliktlarni boshqarish. Toshkent: Pedagogika nashriyoti.
4. Usmonova, Z. (2020). Maktab–oilā–mahalla hamkorligi va konfliktlarni oldini olish tizimi. Toshkent: Ilm-fan nashriyoti.
5. Zamirbekova, D. (2019). Psixologik treninglar va qizlar ijtimoiy faolligi. Toshkent: Universitet nashriyoti.
6. Skelton, C., & Francis, B. (2014). Gender and Education: An Encyclopedia. London: Routledge.
7. OECD. (2020). Education Policy Outlook: Gender Equality in Education. Paris: OECD Publishing.
8. Steinberg, L. (2017). Adolescence. New York: McGraw-Hill Education.
9. Vygotskiy, L. S. (1983). Thought and Language. Cambridge: MIT Press.
10. Bruner, J. (1996). The Culture of Education. Cambridge: Harvard University Press.